

21 Απριλίου 2012

Περι φιλαυτίας και ελευθερίας

Ορθοδοξία / Πατερική Θεολογία

Γέροντας Γεώργιος Καψάνης, Προηγούμενος Ι.Μ. Οσίου Γρηγορίου († 2014)

Επειδή βρισκόμαστε στην περίοδο της αγίας και μεγάλης Τεσσαρακοστής διάλεξα αυτό το θέμα, που δεν θα είναι τόσο μία δική μου διαπραγμάτευσι αλλά κυρίως μία παρουσίασι χωρίων από τους άγιους Πατέρας μας. Θα παρουσιάσουμε και θα υπομνηματίσουμε κάποια πατερικά χωρία, ώστε να είναι για όλους μας η ομιλία μου αυτή μία μελέτη των νηπτικών Πατέρων γύρω από το τόσο σοβαρό αυτό θέμα

Η φιλαυτία μητέρα των παθών

Όλη αυτή την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής λέγεται η πολύ γνωστή ευχή του αγίου Εφραίμ: «Κύριε και Δέσποτα της ζωής μου, πνεύμα αργίας, περιεργείας, φιλαρχίας και αργολογίας μη μοι δος. Πνεύμα δε σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, υπομονής και αγάπης χάρισε μοι τω σω δούλω. Ναι Κύριε Βασιλεύ, δώρησαί μοι του οράν τα εμά πταίσματα και μη κατακρίνειν τον αδελφόν μου». Κατά βάθος όλα αυτά τα αιτήματα αποβλέπουν στο να ελευθερωθούμε από την φιλαυτία, η οποία κατά τους αγίους Πατέρας είναι η ρίζα όλων των κακών.

Πριν προχωρήσω όμως στο θέμα, θα ήθελα να διαβάσουμε για λίγο την πολύ χαριτωμένη ερμηνεία του αγίου Νικόδημου του Αγιορείτου στους λόγους του

αποστόλου Παύλου, στην Β' προς Τιμόθεον επιστολή, κεφ. γ': «έσονται γαρ οι άνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, αλαζόνες, υπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεύσιν απειθείς, αχάριστοι, ανόσιοι, άστοργοι, άσπονδοι, διάβολοι, ακρατείς, ανήμεροι, αφιλάγαθοι, προδόται, προπετεΐς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μάλλον ή φιλόθεοι».

Ας δούμε μερικά από αυτά, πως τα ερμηνεύει ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, ο οποίος είναι πατερικός ερμηνευτής της Καινής Διαθήκης: Έυθύς βάλλει ο Απόστολος το πρώτον πάθος από όλα τα πάθη και την πρώτην ρίζαν οπού γεννά όλα τα κακά, ήγουν την φιλαυτίαν, διατί φυσικώ τω τρόπω, πρώτον τινάς αγαπά τον εαυτόν του και έπειτα διά τον εαυτόν του αγαπά και τους άλλους ανθρώπους και τα άλλα του κόσμου πράγματα. Είναι λοιπόν η φιλαυτία μία άτακτος φιλία του εαυτού μας, από την οποίαν νικώμενοι κάμνομεν όλα τα κακά και τα πάθη διά να θεραπεύσωμεν τον εαυτόν μας και η οποία μας κάμνει να μη στοχαζώμεθα και να θέλωμεν το καλόν του πλησίον μας αλλά μόνον το εδικόν μας, διότι φίλαυτος λέγεται εκείνος ο άνθρωπος, όπου φιλεΐ μόνον τον εαυτόν του, από το οποίον ακολουθεί το να μη φιλή ούτε τον εαυτόν του. Διότι καθώς ακολουθεί και εις τα μέλη του σώματος και η βλάβη του ενός μέλους, του οφθαλμού θετέον ή της χειρός ή του ποδός διαβαίνει και εις τα άλλα μέλη, ή καθώς ακολουθεί εις την οίκίαν, εις την οικοδομήν του οίκου και όταν έβγάνη τινάς μίαν πέτραν από τον τοίχον σείει και ταραττει και τας άλλας πέτρας, έτσι ακολουθεί και εις την Εκκλησίαν των Χριστιανών και όποιος επιμελείται μόνον τον εαυτόν του αμελεί δε τον αδελφόν του, αυτός βλάπτει και τον ίδιον εαυτόν του».

Μετά αναφέρεται στο «φιλάργυρον».

Και συνεχίζει: «Καθώς λοιπόν από την αγάπην γεννάται κάθε καλόν, έτσι και εκ του εναντίου, από την φιλαυτίαν, την εναντίαν της αγάπης, γεννάται κάθε κακόν. Διότι η μεν αγάπη είναι πλατεία και ευρύχωρος και εις όλους εκχέει τας ευεργεσίας της, η δε φιλαυτία στενεύει το πλάτος της αγάπης και εις ένα μόνον άνθρωπον συμμαζώνει τας ευεργεσίας αυτής.

«Αλαζόνες». Εις τους υστερινούς λέγει καιρούς θέλουν είναι οι άνθρωποι αλαζόνες, ήγουν οι κομπάζοντες, πως είναι των άλλων ανθρώπων ανώτεροι. Από την φιλαυτίαν δε γεννάται και ούτος ο φαρμακερός κλάδος της αλαζονείας. Αλαζονεύεται γαρ τινάς διατί αγαπά τον εαυτόν του και θέλει να τον δοξάση υπέρ τους άλλους.

«Υπερήφανοι, βλάσφημοι». Η αλαζονεία όταν προκόψη και αυξήση γίνεται υπερηφάνεια, η δε υπερηφάνεια πάλιν γίνεται ύβρις και βλασφημία εις τον Θεόν. Διατί όταν τινάς αλαζονεύεται και έχει τον εαυτόν του ανώτερον των άλλων ανθρώπων, τότε και υπερηφανεύεται, ήγουν επιγράφει εις τον εαυτόν του όλα τα

κατορθώματα και τας αρετάς, ήτοι νομίζει πως αυτός με την δύναμιν του εκατόρθωσε τας αρετάς οπού έχει και όχι με την Χάριν και δύναμιν του Θεού, τούτο δε νομίζοντας βλασφημεί ο ταλαίπωρος εις τον Θεόν, από τον οποίον προέρχεται κάθε αρετή και κάθε καλόν. Φανερόν δε είναι ότι και η υπερηφάνεια και η προς Θεόν βλασφημία προέρχονται από την φιλαυτίαν».

Μετά σχολιάζει το· «γονεύσιν απειθείς, αχάριστοι, ανόσιοι, άστοργοι, άσπονδοι».

Και καταλήγει: «Βλέπεις, αδελφέ, πως τα πάθη και τα κακά είναι αλληλένδετα ωςάν αλυσίδα και ένα από το άλλον γεννάται; καθώς και εκ του εναντίου και οι αρετές είναι αλληλένδετες και μία από την άλλην γεννάται».

Μετά ερμηνεύει το• «διάβολοι» και λέγει ότι «οι άνθρωποι έχουν να γίνουν εις τους υστερινούς καιρούς διάβολοι, ήγουν κακολογούντες όλους τους ανθρώπους

και διαβάλλοντες αυτούς, διατί εκείνος οπού δεν γνωρίζει να έχη εις τον εαυτόν του κανένα καλόν και αρετήν, αυτός διαβάλλει και τους άλλους πως είναι τοιούτοι. Διατί; Διατί νομίζει πως με τούτο προξενεί εις τον εαυτόν του κάποιαν παρηγορίαν, διά να μη φαίνεται πως αυτός μόνον είναι κακός, αλλά είναι και οι άλλοι. Βλέπεις αγαπητέ ότι η φιλαυτία είναι η ρίζα οπού γεννά και τας διαβολάς εις τον κόσμον;»[1].

Και προχωρεί έτσι ο άγιος Νικόδημος και εξηγεί ότι πράγματι η ρίζα όλων των κακών είναι η φιλαυτία.

Ας δούμε όμως τί λέγουν και οι άλλοι άγιοι Πατέρες για το θέμα αυτό.

Ο άγιος Ησύχιος ο Πρεσβύτερος, στην επιστολή του «προς Θεόδουλον» λέγει: «Δεν υπάρχει δυνατώτερο δηλητήριο από το δηλητήριο της ασπίδος και του βασιλίσκου (μυθικός όφις της Αφρικής). Και δεν υπάρχει κακία χειρότερη από την φιλαυτία. Παιδιά της φιλαυτίας που κινούνται με ορμή είναι ο αυτοέπαινος μέσα στην καρδιά, η αυταρέσκεια, η γαστριμαργία, η πορνεία, η κενοδοξία, ο φθόνος και η κορωνίδα όλων, η υπερηφάνεια, η οποία γνωρίζει όχι μόνον ανθρώπους αλλά και αγγέλους να ρίχνη από τον Ουρανό και να τους ντύνη με το σκοτάδι αντί με το φως»[2].

Ο άγιος Θαλάσσιος: Έί θέλεις υφέν των κακιών απαλλαγήναι, τη μητρί των κακών, τη φιλαυτία απόταξαι»[3]. Αν θέλης διά μιας να απαλλαγής από όλα τα κακά, να αποταγής, δηλαδή να απαρνηθής την φιλαυτία.

Η φιλαυτία είναι εγωκεντρισμός

Η φιλαυτία δεν είναι η σωστή αγάπη που οφείλομε στον εαυτό μας, αλλά είναι η αρρωστημένη, η εγωιστική, που έχουμε προς τον εαυτό μας. Το να αγαπάμε τον εαυτό μας είναι θέλημα Θεού: «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως εαυτόν»[4]. Αλλά, το να αγαπάμε αρρωστημένα και εγωιστικά και εγωκεντρικά τον εαυτό μας είναι φιλαυτία, άλογος αγάπη του εαυτού μας.

Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής λέγει: «Αρχή μεν πάντων των παθών η φιλαυτία• τέλος δε η ύπερηφανία. Φιλαυτία δε έστιν η προς το σώμα άλογος φιλία• ο ταύτην εκκόψας, συνέκοψε πάντα τα πάθη τα εξ αυτής»[5]. Πράγματι ο φίλαυτος αποφεύγει την σωματική άσκησι, για να μη κούραση ή ταλαιπωρήση το σώμα του.

Και ο άγιος Θαλάσσιος πάλι λέγει: «Προηγείται μεν πάντων των παθών η φιλαυτία, έπεται δε πάντων έσχατον η υπερηφανία»[6].

Όταν κανείς κατορθώσει και αποβάλει την φιλαυτία, όλα τα κακά αποβάλλονται, γιατί όπως είπαμε η φιλαυτία είναι η ρίζα όλων των κακών. «Ο την μητέρα των παθών αποβαλών φιλαυτίαν, και τα λοιπά ευχερώς, συν Θεώ, αποτίθεται, οίον οργήν, λύπην, μνησικακίαν και τα εξής. Ο δε υπό του πρώτου κρατούμενος, υπό

του δευτέρου, καν μη θέλη, τιτρώσεται»[7]. Αυτός όμως που κρατείται από την φιλαυτία, και χωρίς να το θέλη πληγώνεται και από τα άλλα πάθη.

Από την φιλαυτία γεννώνται, κατά τον άγιο Μάξιμο, και όλοι οι εμπαιθείς λογισμοί. «Η φιλαυτία, ως πολλάκις είρηται, πάντων των εμπαιθών λογισμών αιτία καθίσταται. Έκ γαρ ταύτης γεννώνται οι τρεις γενικώτατοι της επιθυμίας λογισμοί• ο της γαστριμαργίας και της φιλαργυρίας και της κενοδοξίας• εκ δε της γαστριμαργίας, γεννάται ο της πορνείας• εκ δε της κενοδοξίας, ο της υπερηφανίας• οι δε λοιποί πάντες, έκαστω των τριών ακολουθούσιν ο τε της οργής και ο της λύπης και ο της μνησικακίας και φθόνου και καταλαλίας και οι λοιποί»[8].

Για τους λογισμούς των κακών επιθυμιών λέγει πάλι ο άγιος Θαλάσσιος ότι προέρχονται από την φιλαυτία: «Οι τρεις γενικώτατοι της επιθυμίας λογισμοί, εκ του πάθους της φιλαυτίας την γέννησιν έχουσιν. Νοείς πάντως τους τε της γαστριμαργίας και της κενοδοξίας και της φιλαργυρίας λογισμούς, ος έπονται πάντες οι εμπαιθείς λογισμοί...»[9].

Με την φιλαυτία προσέβαλε ο διάβολος τον άνθρωπο και τον εχώρισε από τον Θεό και από τον συνάνθρωπό του. Λέγει πάλι ο άγιος Μάξιμος: «Πρέπει να γνωρίζωμε ότι ο διάβολος με δόλο και με κακότητα χρησιμοποιώντας ως όργανο την φιλαυτία, αφού μας εξαπάτησε προσβάλοντάς μας με την ηδονή, μας εχώρισε από τον Θεό και μεταξύ μας»[10]. Λέγει ωραία ο άγιος Μάξιμος: «Μη έσο αυτάρεσκος και ουκ έση μισάδελφος και μη έσο φίλαυτος και έση φιλόθεος»[11]. Δηλαδή, μην είσαι αυτάρεσκος και δεν θα μισής τον αδελφό σου• και μην είσαι φίλαυτος και θα αγαπάς τον Θεό.

Από όσα είπαμε καταλαβαίνουμε ότι η φιλαυτία είναι ένας εγωκεντρισμός: να προτιμάς τα δικά σου θελήματα και νοήματα από τα θελήματα και νοήματα του Θεού. Λέγει ο άγιος ιερομάρτυς Πέτρος ο Δαμασκηνός, ένας από τους Πατέρας της Φιλοκαλίας: «Αύτη δε έστιν η αρχή της σωτηρίας• τουτ' έστι, το καταλείψαι τα ίδια θελήματα και νοήματα ο άνθρωπος, και ποιησαι τα του Θεού νοήματα τε και θελήματα»[12]. Όταν ο άνθρωπος αφήση τα δικά του θελήματα και αρχίση να δέχεται στην ζωή του και να κάνη τα θελήματα και νοήματα του Θεού, τότε ξεπερνάει την φιλαυτία του. Λέγει: «πολλοί δίκαιοι ευρέθησαν προ του νόμου και εν τω νόμω και μετά τον νόμον». Και αυτοί ήσαν δίκαιοι. Γιατί; Διότι «προετίμησαν την γνώσιν του Θεού και το θέλημα Αυτού, των οικείων νοημάτων τε και θελημάτων»[13]. Από τα δικά τους θελήματα, προτίμησαν το θέλημα του Θεού.

Η φιλαυτία μας χωρίζει από τον Θεό και από τους αδελφούς μας

Η φιλαυτία είναι εκείνη που μας εμποδίζει να αγαπούμε τον Θεό αληθινά και να αγαπούμε και τον συνάνθρωπό μας. Λέγει πάλι ο όσιος Πέτρος ο Δαμασκηνός: Επειδή εάν τις την εαυτού ψυχήν φιλεῖ, ουκ αγαπά εξ όλης ψυχής τον Θεόν, αλλ' εξ ημισείας»· δηλαδή, όποιος αγαπά με φιλαυτία τον εαυτό του, δεν μπορεί να αγαπήσει ολοκληρωτικά τον Θεό, αλλά τον αγαπά κατά το ήμισυ· «ει δε εαυτούς και άλλα αναρίθμητα αγαπώμεν, πως τον Θεόν αγαπάν δυνάμεθα ή τολμώμεν τούτο ειπείν;». Και όταν, λέει, αγαπάμε τον εαυτό μας και έχουμε προσκολληθή και σε τόσα άλλα μάταια πράγματα, πως μπορούμε ή τολμούμε να πούμε ότι αγαπάμε αληθινά τον Θεόν; «Αν την πρόσκαιρον ζωήν, τάχα δε και την μέλλουσαν μη υπέρ του πλησίον αποβαλώμεθα, ως ο Μωύσης και ο Απόστολος, πως λέγομεν αγαπάν αυτόν;». Αυτός είναι ένας φοβερός λόγος. Εάν, λέγει, δεν είμεθα πρόθυμοι να θυσιάσωμε χάριν του πλησίον όχι μόνον την παρούσα ζωή αλλά και την μέλλουσα ζωή, πως μπορούμε να πούμε ότι αγαπάμε τον πλησίον; «Διότι ο μεν (Μωυσής) έφη περί του λαού προς τον Θεόν ει μεν αφήσεις αυτοίς τα πταίσματα, άφες»• δηλαδή, εάν είναι να συγχώρησης και τον λαό, συχώρησε τον, «ειδ' ουν»• εάν όμως όχι• «και έμέ έξάλειψον εκ της βίβλου της ζωής ης έγγραφας»• δηλαδή, σβήσε και μένα από το βιβλίο της ζωής. «Ο δε Απόστολος φησιν (ο απόστολος Παύλος)• ανάθεμα είναι από Χριστού, και τα εξής• ηύχετο γαρ την εαυτού απώλειαν γενέσθαι, ίνα άλλοι σωθώσι, και ταύτα οι ζητούντες αυτόν αποκτείνει, οίτινές εισιν Ισραηλίται»[14]. Και ο απόστολος Παύλος τί έκανε; Ηύχετο να γίνη ανάθεμα αυτός από τον Χριστό, για να σωθούν οι Ισραηλίται. Ποιοι Ισραηλίται; Εκείνοι που ζητούσαν να τον αποκτείνουν. «Τοιαύται ψυχαί εισίν αι των Αγίων»• αυτές είναι οι ψυχές των Αγίων «τους εχθρούς υπέρ εαυτούς φιλούσιν»• αγαπούν τους εχθρούς των περισσότερο από τον εαυτό τους• «ώστε εν τω νυν αιώνι και εν τω μέλλοντι προτιμώσι τον πλησίον εν πάσι, καν ίσως εχθρός αυτών εκ κακής προαιρέσεως υπάρχη»[15]. Έχουν τόση αγάπη, ώστε να προτιμούν την σωτηρία του πλησίον και σ' αυτή την ζωή και στην άλλη, έστω κι αν είναι εχθρός τους εκ προαιρέσεως. Αυτό είναι το φοβερό μυστήριο της αγάπης των Αγίων, που εμείς πολύ βέβαια δυσκολευόμαστε να το καταλάβουμε.

Αντίθετος της φιλαυτίας είναι η φιλοθεία και η φιλαδελφία. Κατά τον όσιο Πέτρο τον Δαμασκηνό, «ο άφρων φίλαυτος έστι και ου δύναται φιλάδελφος είναι, ουδέ φιλόθεος»[16]. Δεν μπορεί να είναι κανείς φίλαυτος και συγχρόνως φιλάδελφος και φιλόθεος. Όταν είναι φίλαυτος, δεν θα είναι ούτε φιλάδελφος ούτε φιλόθεος. Όταν πάλι είναι φιλόθεος και φιλάδελφος, δεν θα είναι φίλαυτος. Και ο άνθρωπος που είναι φίλαυτος, «ούτε εγκράτειαν των ηδονών, ήτοι των θελημάτων των αρεσκόντων αυτώ έχει»• βλέπετε δεν έχει εγκράτεια από τις ηδονές• «ούτε

υπομονήν των οδυνηρών»• και η έλλειψις της υπομονής είναι δείγμα φιλαυτίας• «αλλά ποτέ μεν επιτυγχάνοντι του ιδίου θελήματος, αύξεται εν αυτώ ηδονή και έπαρσις»• όταν επιτυγχάνη, λέει, το εγωιστικό του θέλημα, αυξάνει μέσα του η ηδονική διάθεσις και η έπαρσις• «ποτέ δε αποτυχών»• όταν δε αποτυγχάνη• «και υπέρ της τούτου οδύνης τυραννούμενος»• δηλαδή τυραννείται από μία οδύνη, διότι αποτυγχάνει• «έρχεται εις μικροψυχίαν και πνιγμόν της ψυχής, ήτις εστίν αρραβών της γεέννης»[17]. Δηλαδή, εκείνος που δεν μπορεί να ικανοποιήση τα πάθη του, έρχεται σε μικροψυχία, σε δειλία ψυχική και πνιγμό της ψυχής, σαν να πνίγεται η ψυχή του, και αυτή η κατάστασις που ζη είναι αρραβών της κολάσεως, είναι κόλασις προ της κολάσεως. Είναι αξιοπρόσεκτο πως οι Πατέρες εμελέτησαν και γνωρίζουν την ψυχολογία του πεπτωκότος ανθρώπου!

Ο φίλαυτος είναι αδιάφορος απέναντι των συνανθρώπων του. Λέγει ο Μ. Βασίλειος στους «Όρους κατ' επιτομήν»: «Φίλαυτος ουν έστιν ο εαυτόν δήθεν φιλών». Πράγματι, κατά βάθος η φιλαυτία είναι ψευδοαγάπη του εαυτού μας, δεν είναι η αληθινή αγάπη, διότι ο φίλαυτος τελικά αδικεί και τον εαυτό του. Χαρακτηριστικό, όπως είπαμε, του φίλαυτου ανθρώπου είναι ότι δεν θέλει να θυσιάση τίποτε από τον εαυτό του χάριν της αναπαύσεώς του συνανθρώπου του. Το λέγει ο Μ. Βασίλειος: «Διότι το να παράλειψη χάριν της αναπαύσεως του εαυτού του κάτι που έχει ανάγκη ο αδελφός, είτε ψυχικό είτε σωματικό, φανερώνει και στους άλλους την κακία της φιλαυτίας, της οποίας το τέλος είναι η απώλεια»[18].

Αλλά και η καταλαλιά και η συκοφαντία και η κατάκρισις και αυτά είναι αποτελέσματα της φιλαυτίας. Ει γαρ τις τα εαυτού κακά του της φιλαυτίας περικαλύμματος ανακαλύψας, θεάσαιτο ακριβώς, ουδενός λοιπόν άλλου των εν τω βίω φροντίδα ποιήσεται• λογιζόμενος μηδέ προς το οικείον πένθος εξαρκείν αυτώ τον εαυτού χρόνον, καν εκατόν έτη ζήσσειε, καν τον Ιορδάνην ποταμόν όλον δάκρυον εκ των αυτού οφθαλμών ίδοι εκπορευόμενον», λέγει ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος[19]. Αυτός ο οποίος ξεσκέπασε από την ψυχή του την φιλαυτία και είδε σωστά τον εαυτό του δεν θα κατακρίνη ποτέ τους άλλους ούτε ασχολείται με τους άλλους, διότι ξέρει ότι και εκατό χρόνια να ζήση εν μετάνοια, και όλον τον Ιορδάνη ποταμό να χύση σε δάκρυα, δεν του φθάνουν για να εξαλείψη τα δικά του αμαρτήματα. Αρα πως θα κατακρίνη τον άλλον; Αν όμως έχη την φιλαυτία, δεν μπορεί να δή την δική του ασθένεια, βλέπει τις ασθένειες των άλλων.

Η φιλαυτία φέρει την οκνηρία στον πνευματικό αγώνα, την ολιγοπιστία και την πλάνη

Άλλο αποτέλεσμα της φιλαυτίας είναι ότι προκαλεί οκνηρία στον πνευματικό αγώνα. Είδατε; Πολλές φορές δεν έχουμε διάθεσι να αγωνισθούμε, δεν έχουμε διάθεσι να προσευχηθούμε, να σταθούμε στην Εκκλησία, να κάνουμε τα πνευματικά μας καθήκοντα. Της φιλαυτίας είναι και αυτό. Ακούτε τί ωραία το λέγει ο άγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης, κατά μετάφρασι του αγίου Νικοδήμου: «Κανένα πράγμα δεν κάνει τόσο παραλελυμένη, οκνηρήν και πεπωρωμένην και ανόητον την ψυχήν του ενάρετου, ωσάν την φιλαυτίαν, ήγουν την άλογον φιλίαν του εαυτού μας, η οποία είναι μητέρα και αιτία και τροφός των παθών διατί αυτή προτιμά περισσότερον από τους κόπους της αρετής την ανάπαυσιν του σώματος και νομίζει διά γνώσιν το να υγιαίνη το κορμί, πάρεξ να κοπιάζη εις τα έργα της αρετής θεληματικώς, και μάλιστα εις τους ολίγους και ευλόγους ιδρώτας των εντολών και με τούτον τον τρόπον προξενεί μεγάλην οκνηρίαν και αδυναμίαν εις την ψυχήν του ησυχαστού και δυναμώνει την παραλυσίαν εις τα έργα της ασκήσεως τόσον, οπού τον κάνει ευπολέμητον»[20].

Αλλά και η απιστία και η ολιγοπιστία και η πλάνη, και αυτά αποτελέσματα της φιλαυτίας είναι: «Κυρίως όσοι είναι πράγματι σαρκικοί άνθρωποι και επιθυμούν

την φιλαυτία, είναι πάντοτε δούλοι της ηδονής και της κενοδοξίας· σ' αυτούς είναι ριζωμένος ο φθόνος... και δεν δέχονται ούτε πιστεύουν τα του Αγίου Πνεύματος, ούτε μπορούν να δουν ή να γνωρίσουν τον Θεό λόγω ολιγοπιστίας»[21]. Ούτε τον Θεόν λοιπόν μπορούν να δεχτούν, αφού έχουν τον εαυτό τους για Θεό. Μπορεί ο φίλαυτος να πιστεύη στον Θεό ειλικρινά, εάν έχη τον εαυτό του για Θεό; Και αυτό δεν είναι που έχομε πάθει σήμερα; Αυτή η αυτονομία, που είναι και ανθρωποκεντρισμός και ουμανισμός, που είναι το πνεύμα του αιώνος τούτου, εδώ δεν έχουν την ρίζα τους; Στο ότι ο άνθρωπος κάνει τον εαυτό του θεό;

Η φιλαυτία είναι νέκρωσις της θείας ζωής και όχημα του διαβόλου

Και προχωρούν οι άγιοι Πατέρες. Η φιλαυτία είναι νέκρωσις της θείας ζωής. Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής λέγει: «Φοβερόν όντως και πάσης κατακρίσεως υπερέκεινα, το, την δοθείσαν ημίν παρά Θεού κατά την δωρεάν του Αγίου Πνεύματος, εκουσίως νεκρώσαι ζωήν, διά της προς τα φθειρόμενα αγάπης• και ίσασι πάντως τούτον τον φόβον, οι την αλήθειαν της φιλαυτίας προτιμάν μελετήσαντες»[22]. Φοβερό πράγμα! Την θεία ζωή, που μας έδωσε ο Θεός δωρεάν, εμείς εκουσίως να την νεκρώνουμε διά της αγάπης των φθει-ρομένων πραγμάτων, που είναι αποτέλεσμα της φιλαυτίας. Βλέπετε λοιπόν; Φιλαυτία είναι εκούσιος νέκρωσις της εν ημίν θείας ζωής, που είναι δωρεά του Αγίου Πνεύματος.

Χωρίς την φιλαυτία ο διάβολος δεν μπορεί να βλάβη τον άνθρωπο. Το παραθυράκι που ανοίγομε και μπαίνει ο διάβολος και μας βλάπτει είναι η φιλαυτία. Όπου δεν υπάρχει φιλαυτία, ο διάβολος δεν έχει καμμία εξουσία. Διά της φιλαυτίας εισέρχεται και μας πειράζει. Λέγει ο άγιος Νικόδημος: «Εάν δε εσύ κολακεύης και αγαπάς τον εαυτόν σου ατάκτως, και έξω από εκείνο όπου του πρέπει, αλλοίμονον εις εσέ. Εσύ έτσι δεν θέλεις δυνηθή ούτε να κοπιάσης, ούτε να θλιβής, ούτε να κακοπαθήσης, ούτε πειρασμόν να υπομείνης, ούτε να υποταχθής μέχρι θανάτου εις το θέλημα και εις τας εντολάς του Κυρίου, καθώς απαιτεί το επάγγελμα του Χριστιανού• και απλώς ειπείν, εσύ εάν ήσαι φίλαυτος και αγαπάς τον εαυτόν σου, μισείς τη αληθεία τον εαυτόν σου, και θέλεις απολέσει αυτόν εάν δε μισής τον εαυτόν σου, αγαπάς τη αληθεία τον εαυτόν σου και θέλεις σώσει αυτόν, καθώς ειπεν ο Κύριος• «ο φιλών την ψυχήν αυτού, απολέσει αυτήν και ο μισών την ψυχήν αυτού εν τω κόσμω τούτω, εις ζωήν αιώνιον φυλάξει αυτήν». Διά τούτο όλοι οι θείοι Πατέρες συμφώνως λέγουσιν, ότι η φιλαυτία είναι η ρίζα και η πηγή όλων ομού των κακιών και των παθών και χωρίς αυτήν μόνος ο διάβολος δεν δύναται να βλάβη τον άνθρωπον ουδέ το παραμικρόν...»[23]. Όταν ο άνθρωπος κυριευθή από την φιλαυτίαν, χωρίζεται από τον Θεό, και τότε πολύ συχνά καταντά «εις απόγνωσιν και τελείαν απώλειαν και έκπτωσιν από Θεού και ομοίωσιν των δαιμόνων»[24]. Δηλαδή, με την φιλαυτία ο άνθρωπος αντί να γίνη καθ' ομοίωσιν

του Θεού, γίνεται καθ' ομοίωσιν των δαιμόνων. Διότι αυτή η φιλαυτία ήταν που εγκρέμισε και τους αγγέλους και τους έκανε δαίμονες.

Η υπέρβασις της φιλαυτίας

Από όσα λοιπόν είπαμε είναι φανερό ότι η φιλαυτία είναι η αρρώστιά μας, από την οποία εάν δεν θεραπευθούμε, δεν μπορούμε να υγιάνουμε πνευματικά, ούτε μπορούμε να ενωθούμε με τον Θεό, ούτε να προχωρήσουμε στην θέωσι, που είναι ο σκοπός της ζωής μας. Άρα λοιπόν, περιεχόμενο του αγώνος του Ορθοδόξου Χριστιανού πρέπει να είναι η υπέρβασις της φιλαυτίας· πως θα αγωνισθούμε κατά της φιλαυτίας.

Γι' αυτό άλλωστε υπάρχει η ευλογημένη άσκησης στην Εκκλησία μας, για να ελευθερωθούμε από αυτή την αρρώστια, και ελευθερούμενοι να μπορέσουμε να προσφερθούμε στον Θεό και να παύσουμε να είμαστε φίλαυτοι- να γίνουμε φιλόθεοι και φιλάδελφοι. Γι' αυτό η Εκκλησία μας έχει και αυτές τις περιόδους, όπως είναι τώρα η περίοδος της Αγίας και Μεγάλης Τεσσαρακοστής. Όλος ο αγώνας της Σαρακοστής, με την νηστεία, με τις μετάνοιες, με τις μακρές προσευχές, με τις ορθοστασίες, με τις αγρυπνίες, όλα εκεί αποβλέπουν, πως θα μπορέσουμε σιγά-σιγά να ξεπεράσουμε την φιλαυτία και να φθάσουμε την φιλοθεία και την φιλαδελφία. Η Εκκλησία μας, επειδή είναι στοργική μητέρα, μας παιδαγωγεί!. Και αν προσέξουμε τα γράμματα που διαβάζουμε τώρα στην Εκκλησία, αλλά και όλη την ασκητική παράδοσι της Εκκλησίας μας, κατά βάθος είναι μία αγωγή που δίνει η Εκκλησία στα παιδιά της, να ξεπεράσουν την φιλαυτία. Και αυτό το πνεύμα της ασκήσεως κατά της φιλαυτίας είχε και έχει ενστερνισθή ο Ορθόδοξος λαός μας. Το βλέπουμε αυτό μέσα από τις παραδόσεις του λαού μας, μέσα από την εκκλησιαστική ζωή του.

Βέβαια σήμερα τα χάνουμε αυτά σιγά-σιγά, γιατί εκκοσμικευόμεθα, αλλά όσο ο λαός μας ήταν Ορθόδοξος τα κρατούσε. Δεν ξέρω, αν θυμάστε, στα γραπτά του Μακρυγιάννη αναφέρεται, πως του έμαθαν οι γονείς του «από ενού χρόνου παιδί» να κάνη μετάνοιες. Του έλεγαν: «Κάνε μετάνοιες να πιάσης περδικόπουλα». Και εκείνος έκανε μετάνοιες, για να πιάση τα περδικόπουλα. Του τα έφερναν οι γονείς του και του έλεγαν: «Για, έκαμες μετάνοιες και τάπιασες». Και έτσι σιγά-σιγά έμαθε να κάνη μετάνοιες[25]. Και έφθασε να λήη μετά, ότι υπήρχε ημέρα που έκανε και τρεις χιλιάδες μετάνοιες. Ενώ ήταν πληγωμένος στο σώμα του, μεγάλος πια, έφθασε να κάνη και τρεις χιλιάδες μετάνοιες. Άλλοτε για να ευχαρίστηση τον Θεό, άλλοτε να τον παρακάλεση για το Γένος, που περνούσε μεγάλες δυσκολίες[26]. Φαίνεται στην ζωή του Μακρυγιάννη αυτό το ασκητικό πνεύμα που τον διέκρινε.

Το ίδιο και ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός. Αν προσέξουμε, θα δούμε ότι το κήρυγμά

του είναι μία πρόσκλησι των ανθρώπων να ξεπεράσουν την φιλαυτία, να ζήσουν την ασκητική ζωή της Εκκλησίας, μέσα στην οποία νικάται η φιλαυτία.

Πρέπει βέβαια να τονίσουμε, ότι η φιλαυτία δεν είναι κάτι που θα νικηθεί από την μία ώρα στην άλλη. Είναι τόσο βαθειά η αρρώστια αυτή ριζωμένη μέσα μας, όπως ξέρουμε όλοι από τον εαυτό μας, ώστε πρέπει σε όλη την ζωή μας να αγωνιζόμαστε κατά της φιλαυτίας. Δεν μπορεί να πη κανείς ότι «τώρα ξεπέρασα την φιλαυτία και είμαι φιλόθεος και φιλάδελφος». Οι ρίζες είναι πολλές μέσα μας. Σαν την λερναία ύδρα είναι. Ένα κεφάλι κόβουμε, δέκα βγαίνουν.

Γι' αυτό λοιπόν θέλει συνεχή αγώνα. Άλλωστε όλη η ζωή μέσα στην Εκκλησία δεν μας βοηθάει στο θέμα αυτό; Τα άγια Μυστήρια, οι προσευχές, οι Λειτουργίες, αυτή η προσευχή, το «Κύριε Ιησού Χριστέ», που λέμε στο Άγιον Όρος, και θα λέτε ασφαλώς και εσείς εδώ, δεν είναι ένας συνεχής αγώνας να βγούμε από το εγωκεντρικό και φίλαυτο κλείσιμο στον εαυτό μας και να ανοιχθούμε προς τον Θεό και τους αδελφούς μας;

Όσο πιο πολύ μειώνεται η φιλαυτία μέσα του, τόσο πιο πολύ ελεύθερος αισθάνεται ο άνθρωπος και ενώνεται με τον Χριστό. Οι αγωνιζόμενοι Χριστιανοί έχουν την εμπειρία, ότι όσο περισσότερο ανοίγονται στον Θεό, τόσο περισσότερο ο Θεός έρχεται μέσα τους. Και αυτό, γιατί ο Θεός σέβεται την ελευθερία μας. Όσο είμαστε γεμάτοι με τον εαυτό μας και με την φιλαυτία μας, πως θα μπη ο Θεός; Δεν έχει χώρο να μπη. Πρέπει να αδειάσουμε, για να μπη ο Θεός. Και με αυτό τον αγώνα, να αδειάσουμε από τα θελήματα μας και από τα νοήματα μας, όπως λέγει ο άγιος Πέτρος ο Δαμασκηνός, από την αυταρέσκεια μας, από την αυτάρκεια μας, από την αυτοπεποίθησί μας, από την αυτοεμπιστοσύνη μας, και να παραδοθούμε στον Θεό, έρχεται ο Θεός μέσα μας.

Μία μοναχή μου εξομολογήθηκε, ότι κάποτε η Γερόντισσά της, στην οποία έκανε ολόθυμη και αδιάκριτη υπακοή, της είπε: «παιδί μου, με την υπακοή σου με αναπαύεις». Και, την στιγμή που της είπε αυτό η Γερόντισσα, αισθάνθηκε ότι όλος ο Θεός μπήκε μέσα της. Αυτό ήταν εμπειρία. Βλέπετε; Είχε αδειάσει όλο τον εαυτό της, όλο το θέλημά της το ατομικό και όλος ο Θεός μπήκε μέσα της.

Το ίδιο έγινε και με ένα εργάτη χωρικό, από ένα χωριό κοντά στο Άγιον Όρος, ο οποίος εργαζόταν στο μοναστήρι μας ως υλοτόμος. Κάποτε λοιπόν, που περνούσα από το δάσος της Μονής, με χαιρέτησε και μου ειπε: «Κάτσε, Γέροντα, να σου πω ένα μεγάλο θαύμα που μου έκαναν οι άγιοι Τεσσαράκοντα, να δής πόσο θαυματουργοί είναι οι άγιοι Τεσσαράκοντα. Πονούσε το πόδι μου χρόνια. Πήγαινα στους γιατρούς, στα νοσοκομεία, αλλά τίποτα δεν μου κάνανε. Και εγώ, επειδή αγαπώ πολύ τους αγίους Τεσσαράκοντα, πήγα στην πανήγυρί τους, στην Εκκλησία

του χωριού μου. Εκεί ήταν πολύς κόσμος, γεμάτη η Εκκλησία. Μόλις έφθασα στην Εκκλησία, αρχίζει να μου πονά πολύ το πόδι. Τότε λοιπόν σκέφθηκα να βγω έξω από την Εκκλησία να ξεκουράσω το πόδι μου. Αλλά μου ειπε ο λογισμός: Ο Ιούδας άφησε την θεία Ευχαριστία και βγήκε έξω. Ιούδας θα γίνης και εσύ;». «Θα μείνης μέσα, κι ας πονάς». Μετά από λίγο πονούσα πιο πολύ και σκέφθηκα να καθήσω σε μία καρέκλα να ξεκουράσω το πόδι μου. Τότε όμως αντίκρυσα την εικόνα των αγίων Τεσσαράκοντα, τους είδα να παγώνουν μέσα στην λίμνη και είπα στον εαυτό μου: «Αυτοί έκαναν τόση υπομονή και πάγωσαν για τον Χριστό, και εσύ δεν μπορείς να σταθής όρθιος;». «Θα σταθής όρθιος κι ας πεθάνης». Εκείνη την ώρα που ειπα αυτό, ήρθε ένα ρεύμα, με περιέλουσε από το κεφάλι και πέρασε σ όλο το σώμα μου μέχρι το πονεμένο πόδι μου. Από τότε έγινα καλά και δεν ξαναπόνεσα. Βλέπετε, Γέροντα, πόσο θαυματουργοί είναι οι άγιοι Τεσσαράκοντα;». Αυτός δεν είχε καμμία αίσθησι ότι έκανε κάτι αξιόμισθο. Πίστευε ότι ήταν θαύμα των αγίων Τεσσαράκοντα. Όμως βλέπουμε, πότε έγινε το θαύμα και πότε ήρθε ο Θεός μέσα του; Όταν ο ίδιος άδειασε τελείως από τον εαυτό του και από την φιλαυτία του και αποφάσισε να πεθάνη χάριν της αγάπης προς τον Θεό.

Η εν Χριστώ ελευθερία

Έτσι λοιπόν ο άνθρωπος φθάνει αυτήν την ελευθερία και ενώνεται με τον Χριστό. Ενωμένος με τον Χριστό συμμετέχει στην ελευθερία του Θεού. Δεν είναι απλώς ελεύθερος, αλλά είναι μέτοχος της ελευθερίας του Θεού. Διότι, όταν ο άνθρωπος ζητά την ελευθερία στον εαυτό του και όχι στον Θεό -που αυτό κατά βάθος δεν

είναι ελευθερία, είναι φιλαυτία-, δεν οδηγείται τελικά σ' αυτό που λαχταρά διά της ελευθερίας, αλλά στον θάνατο της ελευθερίας του. Ενώ νομίζει ότι είναι ελεύθερος, τελικά υποδουλώνεται στον εαυτό του, σε μία δυναστεία του εαυτού του άνευ προηγουμένου.

Για μας λοιπόν τους Χριστιανούς η ελευθερία μας ποτέ δεν μπορεί να περιοριστή στο κτιστό, γιατί το κτιστό είναι φθαρτό, είναι θνητό, και μία ελευθερία που είναι φθαρτή και θνητή δεν είναι αληθινή ελευθερία. Πηγή της ελευθερίας μας είναι η άκτιστη ελευθερία του Θεού. Και όταν η δική μας κτιστή ελευθερία συναντά και ενώνεται με την άκτιστη ελευθερία του Θεού και μετέχει στην άκτιστη ελευθερία του Θεού, τότε πραγματικά εξασφαλίζεται και δικαιώνεται. Άλλωστε το είπε ο Κύριος: «Γνώσεσθε την αλήθειαν, και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς»[27] και Έγώ είμι η αλήθεια»[28].

Άρα λοιπόν όταν γνωρίσουμε την αλήθεια, τον Χριστό, τότε γνωρίζουμε και την αληθινή ελευθερία. Η ένωσίς μας πάλι με τον Χριστό, ο οποίος είναι και η αληθινή ελευθερία, γίνεται μέσα στην Εκκλησία. Γι' αυτό και η Εκκλησία είναι χώρος ελευθερίας.

Θυμάμαι ένα γεροντάκι, μοναχό της Μονής μας, τον π. Αυξέντιο, ο οποίος εκοιμήθη προ ετών, και ο οποίος ήταν πολύ ενάρετος. Όσοι αξιωθήκαμε να τον γνωρίσουμε, μπορούμε να διαβεβαιώσουμε ότι εξεπλήρωσε όλες τις εντολές του Θεού. Δεν θυμόμαστε να παρέβη κάποια εντολή του Θεού, ούτε και καμμία υποχρέωσι του μοναχικού σχήματος. Λοιπόν, όταν γέρασε πολύ και δεν μπορούσε να στηριχθή στα πόδια του, του έλεγαν οι αδελφοί: «Πάτερ Αυξέντιε, μη πηγαίνης στην Εκκλησία. Τώρα πιά είσαι γεροντάκι, κουράζεσαι». Και απαντούσε ο π. Αυξέντιος: «Δεν είναι κατά Θεόν. Στην Εκκλησία αισθάνομαι ελευθερία».

Είχε μία υπαρξιακή εμπειρία ο π. Αυξέντιος, όπως και σε πολλά άλλα πράγματα, αλλά και σ αυτό που λέμε εδώ, του μυστηρίου της ελευθερίας. Ότι η ελευθερία δεν είναι έξω από την Εκκλησία, είναι μέσα στην Εκκλησία· «όπου το Πνεύμα Κυρίου, εκεί και η ελευθερία»[29]. Ο Θεός χαρίζει την ελευθερία Του ως δώρο. Στην Εκκλησία του καινοποιεί τα πάντα. Μέσα στην Εκκλησία έχει νικηθή η φθορά, η αμαρτία, ο θάνατος. Βασιλεύει ο Χριστός, και άρα μόνο μέσα στην Εκκλησία υπάρχει η καινή ζωή του Χριστού, που είναι και η αληθινή ελευθερία. Και αυτό το ζούσε ο π. Αυξέντιος.

Η εν Χριστώ ελευθερία δεν είναι ατομική ανεξαρτησία, αλλά αγάπη και κοινωνία προσώπων. Είναι λάθος να ταυτίζουμε την εν Χριστώ ελευθερία με τα ατομικά δικαιώματα ή την ατομική ανεξαρτησία. Η ατομική ανεξαρτησία, που αποκόπτει τον ένα από τον άλλο, είναι ο θάνατος της ελευθερίας. Η ελευθερία μας πάντοτε

είναι σε συνάρτησι με τον Τριαδικό Θεό, με τα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος, και τα πρόσωπα των αδελφών μας. Στην κοινωνία της αγάπης. Γι' αυτό και μπορούμε να πούμε ότι ελευθερία και αγάπη είναι συνώνυμα. Την ώρα που αγαπάς είσαι ελεύθερος. Περιεχόμενο της ελευθερίας είναι η αγάπη. Είμαι ελεύθερος, όταν αγαπώ, όχι όταν ικανοποιώ τον εγωισμό μου. Και αυτό νομίζω ότι είναι το λάθος που γίνεται σήμερα: ότι η ελευθερία περιορίζεται• δεν τοποθετείται στην αγάπη.

Έτσι ενεργούν όσοι προσπαθούν να δικαιώσουν π.χ. τις αμβλώσεις. Δεν ξέρω, αν ακούσατε αυτό που απαιτούν οι φεμινίστριες: «το σώμα μας• μας ανήκει». Δηλαδή ελευθερία είναι η εγωιστική μου ικανοποίησης. Δεν είναι η αγάπη, δεν είναι η προσφορά, δεν είναι η θυσία. Είμαι ελεύθερος, όταν κάνω αυτό που ικανοποιεί τον εγωισμό μου. Και όχι είμαι ελεύθερος, όταν κάνω αυτό που απαιτεί η αγάπη και θέλει ο Θεός. Διότι ο Θεός θέλει αυτό που θέλει η αγάπη. Και τελικά βλέπομε ότι, ενώ τόσος λόγος γίνεται για ατομικά δικαιώματα και για ελευθερία, όσο πάμε υποδουλωνόμαστε περισσότερο, και στα πάθη μας και γενικά σε δομές ζωής, οι οποίες κάθε άλλο παρά ελευθερώνουν τον άνθρωπο.

Θα αναφέρωμε κάποια γνωρίσματα της εν Χριστώ ελευθερίας του ανθρώπου.

α) Ελευθερία από το σαρκικό φρόνημα

Ο άνθρωπος μέσα στην Εκκλησία με την Χάρι του Θεού και τον αγώνα του ελευθερώνεται από το σαρκικό του φρόνημα. Αγωνίζεται να μη τον κυριεύη το σαρκικό του φρόνημα. Και εκεί αποβλέπει η εγκράτεια των Χριστιανών, η συζυγική πίστις των εγγάμων και η παρθενία των μοναχών. Να ελευθερωθούν ακόμη και από αυτή την αναγκαιότητα, που επιβάλλει το γενετήσιο ένστικτο. Είναι χάρις του Θεού αυτό. Είναι όμως και ελευθερία για τον άνθρωπο. Ένώ, βλέπετε, σήμερα στην εποχή μας, πόσο το ένστικτο αυτό έχει θεοποιηθή από τους ανθρώπους και πόσο υποδουλωμένοι είναι οι άνθρωποι σ' αυτό, χωρίς να μπορούν τελικά και να το χαρούν, διότι το ζουν μέσα στον εγωισμό, και φυσικά μέσα στον εγωισμό ο άνθρωπος δεν μπορεί να χαρή τίποτε. Ενώ η Εκκλησία έχει το μυστήριο του Γάμου - και είδατε τί ωραίες ευχές έχει η ακολουθία του Γάμου-, οπού η αγάπη και η προσφορά του ενός ανθρώπου στον άλλο, καταξιώνει και αναπαύει τους συζύγους.

β) Ελευθερία από την φυσική αναγκαιότητα

Οι εν Χριστώ ελεύθεροι άνθρωποι δεν πιέζονται από την φυσική αναγκαιότητα.

Αυτό το πρόσεξα εφέτος ιδιαίτερα στο Τριήμερο. Στο Άγιον Όρος, όπως ξέρετε, οι Πατέρες, όσοι βέβαια έχουν ευλογία -διότι όσοι έχουν σοβαρά προβλήματα υγείας δεν έχουν ευλογία- κρατάνε τις τρεις πρώτες ημέρες της Σαρακοστής, Καθαρά Δευτέρα, Καθαρά Τρίτη και Καθαρά Τετάρτη, τελεία ασιτία, ούτε νερό. Είναι

βέβαια ένα αγώνισμα. Και αγώνισμα για ανθρώπους που δεν είναι και καλοταϊσμένοι από τις προηγούμενες ημέρες, αλλά έχουν περάσει ασκητική ζωή• κάνουν και μετάνοιες και έχουν και όλο τον υπόλοιπο αγώνα. Λοιπόν πρόσεξα με τί ελευθερία οι μοναχοί κρατούσαν το Τριήμερο και πως υπερέβαιναν την ανάγκη του σώματος, να φάη, να πιή λίγο νερό. Και αυτό δεν το έκαναν με μία διάθεσι γιόγκα, αλλά το έκαναν με μία διάθεσι αγάπης προς τον Θεό.

Έχουμε ένα γεροντάκι στο μοναστήρι μας, τον π. Ησύχιο. Είναι 95 ετών. Αν δήτε τα πόδια του, είναι μαρτυρικά. Από τα χρόνια, από την άσκησι, την ορθοστασία, τα πόδια του είναι σαν να τα έχης χτυπήσει με μπαλτάδες, τρέχουν κιόλας. Αν δεν τα δέσουμε, δεν μπορεί να σταθή. Ο π. Ησύχιος παρ' όλα αυτά στέκεται όρθιος στην Εκκλησία και δεν αφήνει τον αγώνα. Λοιπόν του λέω, την παραμονή του Τριημέρου: «Πάτερ Ησύχιε, θα κράτησης;». «Σαν δύσκολα τα βλέπω τα πράγματα», απαντά, γιατί έχει εξασθενήσει πολύ, «θα δούμε, έχει ο Θεός». Και αρχίζει και το κρατάει - το έχει κρατήσει όλα τα χρόνια της ζωής του βέβαια-. Λοιπόν κατά την Δευτέρα το βράδυ, τον ρωτώ: «Πάτερ Ησύχιε, πως πάς;». «Έ! Μέχρι τώρα καλά. Θα δούμε αύριο, αν ο άγιος Νικόλαος βοηθήση». Την Τρίτη: «Πάτερ Ησύχιε, πως πάς;». «Ε! Μέχρι τώρα καλά. Θα δούμε -δεν εμπιστευόταν στον εαυτό του-, αν ο άγιος Νικόλαος βοηθήση». Και κράτησε. Και κοινωνήσε μετά. Μετά που τελείωσε το Τριήμερο και βγαίναμε από την Εκκλησία, αφού είχαμε κοινωνήσει, του λέω: «Πάτερ Ησύχιε, δόξα τω Θεώ, κράτησες». «Ηταν κι άλλοι Πατέρες εκεί. Απαντά: Έ! Ας μη μιλάμε γι' αυτά τα θέματα». Σαν να μη είχε κάνει τίποτα.

Ευχαρίστησα τον Θεό, γιατί η αγάπη του Θεού και το ξεπέρασμα της φιλαυτίας κάνει τον άνθρωπο ελεύθερο ακόμη και από τις στοιχειώδεις βιολογικές του ανάγκες, όπως είναι η πείνα και η δίψα.

γ) Ελευθερία από τον θάνατο

Η εν Χριστώ ελευθερία, αφού είναι συμμετοχή στην ζωή του αναστάντος Χριστού, ελευθερώνει και από τον φυσικό φόβο του θανάτου. Νομίζω ότι είναι καλό να μη μιλάμε με ιδέες, να μιλάμε παρουσιάζοντας πρόσωπα, ανθρώπους που έχουν αγωνισθή και έχουν βιώσει, έχουν ξεπεράσει την φιλαυτία και έχουν φθάσει την αληθινή ελευθερία. Άλλωστε και εγώ ως Αγιορείτης, τί να σας πώ; Πιστεύω ότι τέτοια περιμένετε να ακούσετε από μένα.

Ο π. Αρσένιος είναι ένας χαριτωμένος μοναχός, ο οποίος έχει προχωρήσει πολύ στην πνευματική ζωή και έχει πολύ αγάπη προς τον Θεό και τους ανθρώπους. Έχει τελεία ειρήνη στην ψυχή του, η οποία ακτινοβολεί. Δεν είναι πολύ μεγάλος, είναι κάπου 73 ετών. Επειδή πάσχει η καρδιά του, περιμένει τον θάνατο. Το ξέρει ότι μπορεί να πεθάνη από στιγμή σε στιγμή, αλλά είναι πασίχαρος. Πήγα να τον δώ

πριν φύγω. Εξομολογήθηκε και μου λέει: «Γέροντα, η ψυχή έχει μία χαρά τώρα που θα φύγη!» Σαν να επρόκειτο να του συμβή το μεγαλύτερο καλό. Και αυτό ήταν ότι θα φύγη. Ναι. Ελευθερία από τον θάνατο. Εδόξασα τον Θεό. Βέβαια είναι και άλλοι. Αλλά το έζησα αυτό με τον π. Αρσένιο πρόσφατα.

Σας το λέω, να δήτε, πως με την Χάρι του Θεού ο άνθρωπος μέσα στην Εκκλησία προχωρεί σε μία τέτοια ελευθερία, που είναι ελευθερία ακόμη και από τον ίδιο τον θάνατο.

δ) Ελευθερία από την κοσμικότητα

Μέσα στην Εκκλησία επιτυγχάνεται η απελευθέρωση του ανθρώπου από την χλιδή, την ματαιότητα, την ματαιοδοξία, την κοινωνική προβολή και όλα τα παρεμφερή, που συνιστούν το κοσμικό φρόνημα.

Είναι γνωστό πως η μόδα υποδουλώνει τους ανθρώπους, άνδρες και γυναίκες, ώστε πολλοί να μη τολμούν να την παραβούν, έστω και αν αντίκειται στις αρχές τους.

Μορφές φιλαυτίας

Θα ήθελα να σας αναφέρω κάποιες σκέψεις μου για τους διαφόρους τρόπους, με τους οποίους εκδηλώνεται η φιλαυτία μας στην καθημερινή ζωή.

Προηγουμένως όμως πρέπει να προσθέσω και τούτο, ότι η φιλαυτία δεν είναι μόνον η αρρώστια η δική μας η προσωπική, αλλά είναι και η αρρώστια του πολιτισμού μας. Νομίζω, ότι ένας λόγος που ο πολιτισμός μας τελικά οδηγείται στο αδιέξοδο είναι ότι είναι ένας πολιτισμός που βασίζεται στην φιλαυτία και όχι στην αγάπη. Και φυσικά ένας πολιτισμός που βασίζεται στην φιλαυτία, μπορεί ποτέ να ελευθέρωση τους ανθρώπους και να τους δώσει την χαρά να ζήσουν μία αληθινή ζωή;

Η οικογένεια γιατί αποτυγχάνει σήμερα; Διότι ξεκινούν οι άνθρωποι χωρίς ταπείνωση και αγάπη. Και πως είναι δυνατόν να μη οδηγηθώ στο αδιέξοδο μία οικογένεια που ξεκινά με την φιλαυτία;

α) Μορφές φιλαυτίας στους εν τω κόσμω Χριστιανούς

Αναφέρω εδώ μερικές όψεις της φιλαυτίας.

Ο φίλαυτος είναι αυτάρκης. Δεν πιστεύει στον Θεό και δεν αναφέρεται σ' Αυτόν, διότι πιστεύει στον εαυτό του• δεν του χρειάζεται ο Θεός.

Ο φίλαυτος είναι οκνηρός και απρόθυμος στον πνευματικό αγώνα.

Χρησιμοποιεί τον άλλο άνθρωπο ως αντικείμενο, βλέποντας τον σαρκικά.

Αδικεί τους συνανθρώπους του, λόγω φιλαργυρίας και απληστίας. Αισχροκερδεί εις βάρος των, είτε εργαζόμενος πλημμελώς, για εργασία για την οποία αμείβεται, είτε εκμεταλλευόμενος τους εργαζομένους, αν είναι εργοδότης.

Ο φίλαυτος συμπεριφέρεται εγωιστικά στην οικογένεια του. Σκέπτεται τί θα πάρη και όχι τί θα δώσει. Δεν υπομένει τις αδυναμίες του συντρόφου της ζωής του ή των συγγενών του. Εγκαταλείπει τον σύντροφο της ζωής του, και τα παιδιά του ακόμη, χάριν μιας άλλης ερωτικής σχέσεως.

Τα διαζύγια, η όλιγοτεκνία, η εγκατάλειψις των παιδιών από τους γονείς, η εγκατάλειψις των γονέων από τα παιδιά, η έλλειψις σεβασμού σε γέροντες, αναπήρους και εγκύους, τί άλλο είναι παρά εκφράσεις φιλαυτίας;

Ο φίλαυτος αδιαφορεί για την ησυχία και ασφάλεια των συνανθρώπων του. Ανοίγει την τηλεόρασι ή το ραδιόφωνο και δεν τον ενδιαφέρει αν ο διπλανός του υποφέρει από τον θόρυβο. Αυτό που τον ενδιαφέρει είναι η εγωιστική ικανοποίησίς του. Άλλος παίρνει το αυτοκίνητο του και τρέχει με ιλιγγιώδη ταχύτητα και δεν τον ενδιαφέρει πόσους θα σκοτώση στον δρόμο.

Προσφορά ανηθίκων και εγκληματικών θεαμάτων προβάλλουν τέτοια έργα για να κερδίσουν, αδιαφορώντας για το τί καταστροφή κάνουν στον κόσμο και στην νεολαία. Η διάδοσις των ναρκωτικών. Η ανοικοδόμησις απάνθρωπων πόλεων χάριν κέρδους• οι πόλεις που φτιάχνουμε είναι καταστρεπτικές για την υγεία, ιδίως των παιδιών μας. Οι διαφημίσεις• προσπαθούν με ψυχοτεχνικούς τρόπους να υποβάλουν τους ανθρώπους, να τους αναγκάσουν να πάρουν τα προϊόντα που θέλουν μία ασέβεια προς τον άνθρωπο• φιλαυτία και αυτή. Η επιβολή στον λαό του αθεϊσμού- όταν έρχονται οι ηγέτες του λαού που προσπαθούν να επιβάλουν την αθεία, επειδή έχουν μία αθεϊστική ιδεολογία, και να βάλουν τον λαό στα μέτρα τους• φιλαυτία, έλλειψις σεβασμού στον άνθρωπο• θέλουν να οδηγήσουν τον λαό εκεί που αυτοί θέλουν και όχι εκεί που είναι προορισμένος να οδηγηθή από τον Θεό.

Αυτά είναι μερικά από τα στοιχεία της φιλαυτίας, που βλέπουμε στην καθημερινή μας ζωή.

β) Μορφές φιλαυτίας στους μοναχούς

Αλλά και σε μας τους μοναχούς εμφανίζεται η φιλαυτία με πολλές μορφές. Γι' αυτό και μέσα στον μοναχικό αγώνα της καθάρσεώς μας από τα πάθη πρέπει να είναι

αδιάκοπη η προσπάθεια για την απαλλαγή μας από την μητέρα των παθών, την φιλαυτία.

Παραθέτω κάποιες μορφές φιλαυτίας, που εμφανίζονται κυρίως μεταξύ των μοναχών.

Το ίδιο θέλημα, ανυπακοή στον Γέροντα και στους υπευθύνους των διακονημάτων, π.χ. τον Τυπικάρη. Απόκριψις λογισμών από τον Γέροντα. Αυτοδιοίκησης, ακόμη και στα πνευματικά. Ελλιπής επιτέλεσις του διακονήματος (φυγοπονία) και αποφυγή συμμετοχής στις παγκοινιές. Ενασχόλησις με ασχολίες της ίδιας μας αρεσκείας. Αποφυγή προσευχής και ασκητικών κόπων (πρωινό ξύπνημα και κανών). Αναζήτησις σαρκικών απολαύσεων και αναπαύσεων, όπως φιλοκοσμία, γαστριμαργία, πολυκτημοσύνη, ιδιορρυθμία στα φαγητά. Μερική φιλία. Κενοδοξία, ματαιοδοξία. Ψαλτομανία. Αργολογία, πολυλογία. Φιλαργυρία. Κατάκρισις. Πλάνη. Όλιγοπιστία. Μεμψιμοιρία. Ψιθυρισμοί. Παράπονα, ότι όλοι μου πταίουν. Ζήλεια, φθόνος. Φιλοδοξία, φιλαρχία.

Επίλογος

Ο μακαριστός και άγιος Γέροντας π. Ευσέβιος Βίττης επισημαίνει σε ομιλία του τον κίνδυνο να νομίζουμε ότι εμπορούμεθα από φιλοθεία και φιλαδελφία, στην πραγματικότητα όμως να υποκρύπτεται μέσα μας ιδιοτέλεια και εγωισμός. Γράφει ο π. Ευσέβιος: «Μπορεί να αναζητούμε τη δική μας συναισθηματική ευφορία και μία συγκινησιακή έκσταση, μια ευχαρίστηση προσωπική μόνο μέσω της αγάπης, πράγμα, που άλλοι θα επεδίωκαν με άλλα μέσα. Και το ερώτημα είναι· κάνουμε τα έργα της αγάπης και γενικά αγαπούμε, για να ικανοποιούμε τον εαυτό μας με το εύαρεστο συναίσθημα, που αυτή δημιουργεί, και αυτό θέλουμε μόνο και όχι τη χαρά και την ευτυχία του άλλου; Και μπορεί έτσι να κάνουμε το έργο της αγάπης π.χ. μόνο για να ακούμε ευχαριστίες, για να μας αναγνωρίζουν ως ευεργέτες, για να κάνουν λόγο για μάς, και να αποφεύγουμε δύσκολες περιπτώσεις αγάπης και κόπους και θυσίες, που δεν πρόκειται να αναγνωρισθούν. Γι' αυτό πρέπει να μάθουμε και να κάνουμε φρόνημα μας, πως το κύριο χαρακτηριστικό της αγάπης είναι η αυτοληημοσύνη και το «μη ζητεῖν τα εαυτής». Γι' αυτό άλλωστε συνιστά ο Κύριος το «μη γνώτω η αριστερά (μας) τί ποιεί η δεξιά» μας και την όσο γίνεται με περισσότερη επιμέλεια «εν τω κρύπτω» διενέργεια της»[30].

Παράδειγμα τελείας και ανιδιοτελούς αγάπης μας έδωσε ο Κύριος, ο οποίος «ουχ εαυτώ ήρεσεν, αλλά καθώς γέγραπται, οι ονειδισμοί των ονειδιζόντων σε επέπεσον επ' εμέ» [31]. Γι' αυτό και «οφείλομεν... ημεῖς οι δυνατοί τα άσθενήματα των αδυνάτων βαστάζειν, και μη εαυτοῖς αρέσκειν» και «έκαστος ημών τω πλησίον άρεσκέτω εις το αγαθόν προς οικοδομήν»[32]. Μας παραγγέλλει δηλαδή ο

νόμος του Θεού, μιμούμενοι τον Σωτήρα μας, να μη κάνουμε αυτό που αρέσει σε μας αλλά ο,τι αρέσει και οικοδομεί τον αδελφό μας.

Το ίδιο πνεύμα απηχεί και ο λόγος του Αποστόλου προς Κορινθίους: «μηδείς το εαυτού ζητείτω, αλλά το του ετέρου έκαστος»[33].

Την διδασκαλία αυτή της Καινής Διαθήκης συνοψίζει το Πατερικό λόγιο: «Ανέπαυσε τον αδελφόν σου, ανέπαυσε Κύριον τον Θεόν σου». Κάθε φορά που προσπαθούμε να μη αναπαύωμε τον εαυτό μας, όταν το απαιτή η ανάπαυσις του αδελφού μας, υπερβαίνουμε την φιλαυτία μας και βιώνουμε την φιλαδελφία. Αυτό έκαναν κατά μίμησιν του Κυρίου όλοι οι Άγιοι της πίστewς μας. Κάθε φορά που και εμείς θα εφαρμόζουμε το πατερικό αυτό λόγιο, θα ελευθερωνόμαστε από την φιλαυτία μας και, αναπαύοντες τους αδελφούς μας, θα αναπαύουμε τον Θεόν.

Σημειώσεις:

1. Ερμηνεία εις τας ΙΔ' Επιστολάς του Αποστόλου Παύλου, έκδ. «Ορθόδοξος Κυψέλη», Θεσ/νίκη 1990, τόμ. Γ, σελ. 331-333.
2. Φιλοκαλία, έκδ. Α. Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1976, τόμ. Α', κεφ. σβ', σελ. 173.
3. Περί αγάπης και εγκράτειας, Έκατοντάς Β', Φιλοκαλία, ένθ' ά-νωτ., τόμ. Β', κεφ. α', σελ. 211.
4. Μάρκ. ιβ' 31.
5. Περί αγάπης, Έκατοντάς V, Φιλοκαλία, ενθ' άνωτ., τόμ. Β', κεφ. νζ', σελ. 35.
6. Περί αγάπης και εγκράτειας, Έκατοντάς Γ», Φιλοκαλία, ένθ' ά-νωτ., τόμ. Β', κεφ. πστ', σελ. 221.
7. Άγ. Μαξίμου Όμολογητού, Περί αγάπης, Έκατοντάς Β', Φιλοκαλία, ένθ' άνωτ., τόμ. Β', κεφ. η', σελ. 15.
14. Φιλοκαλία, ένθ' άνωτ., τόμ. Γ', σελ. 85, στ. 13-23.
15. Ένθ' άνωτ. στ. 23-26.
16. Ένθ' άνωτ. σελ. 14, στ. 5.
17. Ένθ' άνωτ., στ. 6-10.
18. Απόκρισις τής ΝΔ' Ερωτήσεως, Μ. Βασιλείου Εργα, ΕΠΕ, τόμ. 9, σελ. 74-76.
19. Κλίμαξ, έκδ. 1. Μονής Παρακλήτου, Ωρωπός Αττικής 1978, Λόγ. Γ, κεφ. ια', σελ.

172.

20. Φιλοκαλία, ενθ' άνωτ., τόμ. Ε', σελ.

21. Άγ. Γρηγορίου Σινάίτου, Κεφάλαια πάνυ ωφέλιμα, Φιλοκαλία, ένθ' άνωτ., τόμ. Δ', κεφ. ρκστ', σελ. 57. 94, στ. 30-39.

22. Περί Θεολογίας, Έκατοντάς Γ', Φιλοκαλία, ένθ' άνωτ., τόμ. Β', κεφ. λθ', σελ. 97.

23. Γυμνάσματα Πνευματικά, Έξέτασις, Δ'(Α), σελ. 322-323.

24. Άγ. Πέτρου Δαμασκηνού, Φιλοκαλία, ένθ' άνωτ., τόμ. Ρ, σελ. 9, στ. 38-40.

25. Απομνημονεύματα Μακρυγιάννη, εκδ. Χ. Καρδαμάκη, Αθήναι, Παράρτημα πρώτον, σελ. 467.

26. Βλ. Όράματα και θάματα, Αθήνα 1989, σελ. 166, 214.

27. Ίωάν. η' 32.

28. Ίωάν. ιδ' 6.

29. Πρβλ. Β' Κορ. γ' 17.

30. Έμείς και ή αγάπη μας, εκδ. «Όρθόδοξος Κυψέλη», σελ. 7

31. Ρωμ. ιε' 3.

32. Ρωμ. ιε' 1-2.

33. Α' Κορινθ. ι' 24.

Σημείωση:

Απομαγνητοφωνημένη (με κάποιες τροποποιήσεις) ομιλία, εις την Θεολογικήν Σχολήν Αθηνών, μετά την τέλεσιν της Ακολουθίας του Μεγάλου Αποδείπνου, τη Αγία και Μεγάλη Τεσσαρακοστή του έτους 1988.

<http://bit.ly/2n13vXG>